
Adresát:	Obecné	Datum:	23.3.2020
Odesílatel:	BBH, advokátní kancelář, s.r.o.	Číslo spisu	V 9000
Věc:	Otázky související s mimořádnými událostmi a opatřeními přijatými v reakci na šíření pandemie koronaviru SARS-CoV-2		

1. ÚVOD

- [1] Mimořádná situace okolo COVID (dále jen „**Mimořádná situace okolo COVID**“) má rozsáhlé dopady na obchodní vztahy a podnikatelskou činnost téměř všech subjektů. Opatření Vlády ČR a prováděcí usnesení jednotlivých ministerstev vedou k zásadním omezením na úrovni celé společnosti, jež mají dopady či narušují řadu oblastí, jako např. vlastnické právo, smluvní závazkové vztahy, pracovní právní vztahy, finanční vztahy a další. Vlivem těchto omezení a narušení vyvstávají různé otázky, včetně otázek týkajících se odpovědnosti za škodu způsobenou těmito omezeními, dopadu na platnost a obsah smluv, odpovědnosti za nesplnění smluvních závazků¹ v důsledku vzniklé situace. Lze předpokládat, že tato opatření povedou k ekonomickým potížím celé řady celků a z toho vznikají otázky přístupu k zaměstnancům a povinnosti směřem k nim, problematika insolvenčí a možností obrany proti dopadům aktuálních opatření na dlužníky atd. **Odpovědi na tyto otázky budou vždy záviset na konkrétním případě a bude nezbytné jejich individuální posouzení.**
- [2] Navzdory tomu věříme, že níže uvedená základní doporučení a rady mohou přispět klientům k snadnější orientaci a úvodnímu vyhodnocení situace, a na základě toho pak co nejefektivněji přijmout správná opatření reagující na danou situaci.

2. ÚVODNÍ SHRUTÍ A OBECNÁ DOPORUČENÍ

2.1 Obecná doporučení

- [3] Jakkoli konkrétní doporučení je možné poskytnout jen po individuálním posouzení každého případu, níže poskytujeme několik obecných doporučení, rad a podnětů, které by měly být dotčenými osobami v dané situaci především zváženy:

¹ V tomto memorandu používáme termíny *závazek* či *závazkový vztah* jako označení pro dvou či vícestranný smluvní právní poměr, v němž jsou strany vzájemně zavázány k určitému plnění. Pro povinnost jedné strany plnit svůj dluh vyplývající ze smlouvy (tedy něco dát, vykonat, zdržet se nebo strpět) pak používáme pro zjednodušení jednotně termín *povinnost*.

- (a) Vytvořit si **přehled aktuálních smluv a obecně závazků**, které mohou být Mimořádnou situací okolo COVID ovlivněny, a to jak na straně dotčené osoby, tak na straně jejich odběratelů a dodavatelů.
- (b) **Provést základní vyhodnocení** dopadu Mimořádné situace okolo COVID na plnění závazků z uzavřených smluv zejména z hlediska tzv. vyšší moci (*vis maior* či *force majeure*), podstatné změny okolností („MAC“), následné nemožnosti plnění, porušení sjednaných finančních ukazatelů, nařízení výkonné státní moci či změny právních předpisů.
- (c) Mít na paměti, že většina ustanovení poskytujících ochranu v podobných situacích (vyšší moc, MAC, změna právních předpisů atd.) **vyžaduje včasnou formální notifikaci protistraně**. Proto v případech, kdy se dotčená osoba dostane do prodlení či rizika prodlení s plněním svých závazků, bude potřeba o takové situaci bez zbytečného odkladu notifikovat protistranu a pokusit se vstoupit s ní do jednání a nalézt vhodné řešení situace.
- (d) V případech, **kdy lze plnit pouze částečně, je vhodné pečlivě uvážit, které závazky a vůči komu hodlá dotčená osoba upřednostnit**, zejména s ohledem na možnou právní odpovědnost v důsledku upřednostňování věřitele, smluvní zásad, povinnosti jednání pari passu, apod. Zejména je třeba uvážit dopady insolvenčního práva (viz též dále).
- (e) Provést analýzu podmínek svých pojistných smluv a uvážit, zda nevzniká **nárok na pojistné plnění**, respektive zda naopak Mimořádná situace okolo COVID nepředstavuje vyluku z pojištění.
- (f) Zanalyzovat, jaká škoda či případně ušlý zisk dotčené osobě vznikly v přímé souvislosti s krizovými opatřeními přijatými Vládou ČR. **Po státu lze za určitých podmínek požadovat jejich náhradu**.
- (g) **Vyhodnotit pracovněprávní souvislosti** Mimořádné situace okolo COVID tak, aby bylo možné přijmout co nejekonomičtější rozhodnutí vůči zaměstnancům splňující jak kritérium podpory zaměstnanců, tak kritéria ekonomické prosperity firmy s cílem co nejplynulejšího obnovení běžného chodu podniku.
- (h) **Vést si evidenci postupu a dopadů** aktuální situace a uvalených omezení **na podnikání** dotčené osoby. Toto se může později hodit v případech uplatnění nároků na náhradu škody (včetně nároků na kompenzaci vůči státu), resp. při obraně proti takto uplatněným nárokům vůči takové dotčené osobě.
- (i) Uvážit, jakým způsobem bude dotčená osoba o dopadech Mimořádné situace okolo COVID a souvisejících opatřeních komunikovat, zejména pak navenek při jednání se svými obchodními partnery.
- (j) Uvážit dlouhodobost obchodních vztahů a to, zda aplikace ustanovení zprostředkujících odpovědnosti či jiných důsledků za neplnění smluvních závazků nemůže být v jednáních s protistranami vnímána negativně a bránit vyjednání rozumného a oboustranně přijatelného řešení dopadů celé situace.

- (k) Je-li dotčená osoba subjektem podnikajícím v oblasti veřejných zakázek, musí počítat s tím, že v důsledku Mimořádné situace okolo COVID **mohou zadavatelé za určitých okolností rušit probíhající zadávací řízení, žádat změnu již uzavřených smluv nebo smlouvy předčasně jednostranně ukončit.**

2.2 Úvodní shrnutí

- [4] Některé obecné postřehy z nejrelevantnějších oblastí českého práva, které rozvádíme níže, lze stručně shrnout takto:

Smluvní vztahy obecně

- (i) Mimořádná situace okolo COVID bude v mnoha případech zakládat stav tzv. **vyšší moci** (§ 2913 odst. 2 OZ). Jestliže takový stav zabránil (nikoli jen ztížil) dotčené osobě splnit její smluvní povinnost, **může se za určitých okolností zprostit odpovědnosti za z toho vzniklou škodu.** Nesmí však ke vzniku této překážky dojít z osobních poměrů dotčené osoby, dotčená osoba nebyla smluvně povinna překážku překonat a nebyla v době vzniku překážky ani v prodlení s plněním. Jelikož však **původní povinnost trvá dál,** dotčená osoba se ocitne v prodlení a druhá strana může na prodlení reagovat odstoupením od smlouvy. Jestliže **stav vyšší moci v budoucnu pomine musí** dotčená osoba povinnost bezodkladně **splnit, jinak již bude za případnou další škodu odpovídat.**
- (ii) Mimořádná situace okolo COVID může založit také tzv. **podstatnou změnu okolností** (§ § 1765 a násl. OZ), jestliže v jejím důsledku dojde ke znevýhodnění jedné ze smluvních stran natolik, že ve vzájemných právech a povinnostech smluvních stran vznikne zvláště hrubý nepoměr. Dotčené straně pak **vzniká právo vyvolat** s druhou stranou **jednání o změně smlouvy,** která by vzniklou nerovnováhu odstranila. **Výzvu k jednání je nezbytné učinit v přiměřené lhůtě** od okamžiku, kdy dotčená strana musela změnu okolností zjistit (přitom platí vyvratitelná domněnka 2 měsíců). Nedojde-li k dohodě stran ani v následné přiměřené lhůtě, **lze se obrátit na soud,** který smlouvu potřebným způsobem změní nebo zruší, přičemž není vázán návrhem stran. Uvedená oprávnění však nezbavují dotčenou stranu povinnosti plnit smlouvu, dokud nedojde k její úpravě.
- (iii) V některých případech může Mimořádná situace okolo COVID vést i k tomu, že **plnění se stane zcela nemožné** (nikoli jen více obtížné), popřípadě právně nedovolené (jinak by např. došlo k porušení legislativních opatření přijatých v souvislosti s Mimořádnou situací okolo COVID) (viz § 2006 a násl. OZ). Za nemožné plnění nelze považovat situaci, kdy lze povinnost splnit se zpožděním, s většími náklady, za ztížených podmínek či prostřednictvím třetí osoby. Pokud plnění jako nemožné kvalifikovat lze, závazek (nebo jeho oddělitelná část) zanikají přímo ze zákona. Vyžaduje se, aby dotčená strana bezodkladně notifikovala druhou stranu o tom, že povinnost nebude splněna pro nemožnost plnění, jinak odpovídá druhé straně za škodu. Typicky budou

takto zanikat zejména fixní závazky, kde druhá strana nebude mít zájem na splnění po dni splatnosti.

- (iv) Pro případ nesplnění povinnosti může podle smlouvy nastoupit povinnost k uhrazení **smluvní pokuty**, je-li mezi stranami sjednána. Jestliže by nesplnění zapříčinila legislativní opatření přijatá v souvislosti s Mimořádnou situací okolo COVID, mohlo by se za určitých okolností považovat uplatnění požadavku na zaplacení smluvní pokuty oprávněnou stranou za výkon práva rozporný s dobrými mravy. Nelze ani zcela vyloučit možnost analogického použití ustanovení o vyšší moci. Soud by v takových případech nárok na zaplacení smluvní pokuty nemusel přiznat.
- (v) Vše výše uvedené (s výjimkou dodatečné neplatnosti jakožto důsledku nemožného plnění) může být (a často bývá) **modifikováno dohodou stran**. Je třeba pečlivě zkoumat každou konkrétní smlouvu.

Smlouvy o financování

- (vi) Zhoršení ekonomické situace v souvislosti s Mimořádnou situací okolo COVID může mít významné dopady mimo jiné do **úvěrových smluv**. Související negativní dopady na podnikatelskou činnost dlužníků mohou přivodit vznik tzv. **podstatného nepříznivého účinku** (MAC), cross defaultu, porušení finančních ukazatelů (zejm. EBITDA), porušení prohlášení a záruk či dokonce prodlení se splacením úvěru, jeho splátek, naběhlých úroků, atd. Všechny **tyto skutečnosti** standardně **způsobují Případ porušení**. Ten zpravidla opravňuje věřitele mj. k zastavení dalšího čerpání, akceleraci úvěru, požadavku na placení úroků z prodlení atd. Konkrétní podmínky však stanoví vždy každá jednotlivá úvěrová smlouva.
- (vii) Lze uvažovat o tom, že dlužník by se proti uplatnění práv věřitele pro Případ porušení věřitele mohl bránit poukazem na analogické užití pravidel o vyšší moci, a to především ve vztahu k **vyloučení povinnosti hradit úroky z prodlení**, jestliže k prodlení došlo Mimořádnou situací okolo COVID. Dlužník může také za určitých okolností uvažovat o argumentaci opírající se o povinnost věřitele k **prevenci vzniku újmy** (§ 2900 a násl. OZ) a o využití korektivu jednání věřitele z hlediska **dobrých mravů a poctivosti**.

Důsledky v oblasti insolvenčního práva

- (viii) V důsledku Mimořádné situací okolo COVID se mohou podnikatelské subjekty dostat **do problémů se splácením svých závazků**, a to ať již z důvodu výpadků tržeb nebo z důvodu platební neschopnosti obchodních partnerů.
- (ix) S ohledem na nepříznivé ekonomické výsledky je vhodné se insolvenčnímu řízení vyhnout jak z pozice věřitele, tak samozřejmě dlužníka. **Některá připravovaná opatření na podporu** podnikatelů, která v souvislosti s Mimořádnou situací okolo COVID v současnosti **připravuje vláda ČR**, bude za určitých podmínek možné využít pro argumentaci, že podnikatel dosud není v úpadku, ačkoli jinak by v úpadkové situaci byl (např. v rámci institutu tzv. mezery krytí). Pokud přesto nebude možné se

insolvenčnímu řízení vyhnout, je na místě uvažovat o některém z nekonkurzních způsobů řešení úpadku dlužníka, zejména pak **možnosti využití moratoria, případně tzv. předbalené reorganizace.**

- (x) Z ohledu členů statutárních orgánů **je třeba sledovat úpadkové ukazatele** a v případě jejich naplnění **s ohledem na vlastní odpovědnost uvažovat o podání dlužnického insolvenčního návrhu.**

Pracovněprávní důsledky

- (xi) Mimořádná situace okolo COVID samozřejmě významně negativně ovlivňuje i **oblast pracovněprávních vztahů.** S ohledem na poměrně dynamicky se vyvíjející situaci v oblasti pracovněprávních vztahů, do které zasahuje Vláda ČR svými mimořádnými opatřeními, je tato oblast řešena zvláštním memorandem.

Náhrada škody ze strany státu

- (xii) Podle tzv. krizového zákona **je stát povinen nahradit škodu,** kterou právníkům a fyzickým osobám způsobí v příčinné souvislosti s krizovými opatřeními. V rámci této náhrady by mělo být možné požadovat i případný ušlý zisk. Nárok je nutné uplatnit **ve lhůtě 6 měsíců** ode dne, kdy se dotčená osoba o škodě dozvěděla, nejpozději do 5 let, jinak tento nárok zaniká.
- (xiii) Značná část potenciálních **nároků na náhradu škody vůči státu může být ohrožena** tím, že poškozený neprokáže příčinnou souvislost mezi krizovým opatřením a škodou, jinými slovy **stát poukáže na to, že škoda by vznikla i jinak** (bez krizového opatření).
- (xiv) **Peněžité kompenzace** od státu náleží také tehdy, pokud přijatými opatřeními v souvislosti s Mimořádnou situací okolo COVID dojde k omezení vlastnického práva, je uloženo poskytnutí určitých věcných prostředků nebo je nařízeno vykonání pracovní povinnosti. Výplata probíhá do 6 měsíců od ukončení nebo zrušení krizového stavu.

Některé dopady z hlediska veřejných zakázek

- (xv) Dopady může mít Mimořádná situace okolo COVID i na **oblast veřejných zakázek.** Zadavatelé se za určitých podmínek mohou vyhnout zadání veřejné zakázky v zadávacím řízení v režimu zákona o zadávání veřejných zakázek, příp. ve zjednodušeném řízení a oslovit tak pouze jediného dodavatele. S odkazem na podstatnou změnu okolností by zadavatelé mohli rovněž již zahájená zadávací řízení zrušit, popř. umožnit zadavateli požadovat změnu již uzavřených smluv nebo jej oprávnit k předčasnému jednostrannému ukončení smluv.

3. VÝHRADY

- [5] Toto memorandum je úvodní základní analýzou obecného případu. Ačkoli jsou některá tvrzení a vyjádření obecné povahy, nelze bez dalšího považovat závěry uvedené v tomto memorandu za obecně platné a aplikovatelné na jakýkoli jednotlivý případ.

- [6] Při posouzení konkrétního případu, bude třeba vzít v úvahu a zhodnotit jeho specifické okolnosti, včetně obsahu příslušné smluvní dokumentace, a na základě nich pak provést dodatečné analýzy, popřípadě po poskytnutí dodatečných informací rozvést jednotlivé shora uvedené závěry dle potřeby.
- [7] Toto memorandum v žádném případě nepředstavuje doporučení k uskutečnění či neuskutečnění jakýchkoli faktických či právních kroků v konkrétní situaci.
- [8] S ohledem na výjimečnost Mimořádné situace okolo COVID nelze vyloučit, že některé shora rozebírané otázky budou v případě jejich posuzování a rozhodování ze strany soudů, či jiných příslušných orgánů, právně posouzeny a rozhodnuty uvedenými orgány odlišně, než jak je uvedeno výše. Jedná se totiž o situaci, která je z hlediska svého rozsahu a dopadu do mnoha společenských oblastí a právních vztahů v moderní historii ČR prakticky ojedinělá a judikatura k řešení řady právních otázek, které v této souvislosti vyvstávají, tudíž dosud neexistuje. Nestandardní okolnosti související s Mimořádnou situací okolo COVID mohou vést také k tomu, že jako správný bude přijat výklad relevantních právních předpisů a jednotlivých právních norem, který bude odlišný od výkladu zastávaného v judikatuře před vznikem Mimořádné situace okolo COVID. To může mít v konečném důsledku vliv i na správnost závěrů uvedených v tomto memorandu.
- [9] Toto memorandum nemůže být použito žádnou třetí stranou nebo ve prospěch či neprospěch třetí strany bez našeho písemného souhlasu, a to ani v případě jakéhokoli řízení podle občanského, správního nebo trestního práva.